

Motion till riksdagen 2024/25:3271

av **Gudrun Nordborg m.fl. (V)**

med anledning av prop. 2024/25:51 Hemlig dataavläsning mot allvarliga brott

1 Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med en brottskatalog som specificerar vid vilka av de grävsta brotten hemlig dataavläsning får användas och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om hemlig dataavläsning i preventivt syfte och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att knyta tillstånd till hemlig dataavläsning av kameraövervaknings- och rumsavlyssningsuppgifter i preventivt syfte till en person och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen avslår förslaget om nya möjligheter att använda hemlig dataavläsning för att utreda vem som skäligen kan misstänkas för ett brott.
5. Riksdagen avslår förslaget om ökad användning av överskottsinformation.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att lagen om hemlig dataavläsning även fortsättningsvis ska tidsbegränsas och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör ta initiativ till en utvärdering av samtliga bestämmelser om hemliga tvångsmedel i ett sammanhang för att klargöra den sammantagna effekten på människors integritet och privatliv och tillkännager detta för regeringen.

2 Inledning

Vänsterpartiet värnar demokratiska grundvärden som rättssäkerhet och skyddet för den personliga integriteten. Den tekniska utvecklingen och den allt större möjligheten till datainsamling av privata uppgifter innebär en stor utmaning. I dag är det möjligt att samla in en stor mängd uppgifter av känslig karaktär som visar var människor befinner sig och vilka rutiner de har. Det är därför av yttersta vikt att skyddet för den personliga

integriteten hela tiden utvecklas i takt med den ökande digitaliseringen. Vi vill samtidigt inte försvåra de brottsbekämpande myndigheternas arbete med att utreda och beivra brott. Därför är vi även angelägna om att det finns ett regelverk som ger ett gott skydd för Sveriges och landets invånares säkerhet. Det måste kunna ställas höga krav på att terrorism och grov brottslighet bekämpas på ett effektivt sätt med hjälp av lagstiftning som bygger på de grundläggande rättsliga principerna i en rättsstat. Förslag som innebär nykriminalisering eller straffskärpningar ska alltid vara väl underbyggda och ha analyserats utifrån nödvändighet, effektivitet och proportionalitet. Detta gäller även förslag om ny lagstiftning om tvångsmedel och utökad användning av befintliga tvångsmedel, särskilt de hemliga tvångsmedlen. En ökad övervakning av människor innebär dock inte automatiskt en minskad kriminalitet eller att fler brott klaras upp.

Varje samhälle måste ha möjlighet att använda tvångsmedel för att kunna utreda och beivra brott. Sådana tvångsmedel innebär definitionsmässigt en inskränkning i grundläggande fri- och rättigheter, rättigheter som i sin tur är grundläggande för demokratin i vårt samhälle. Därför måste lagstiftningen och de medel som lagstiftningen tillhandahåller omgärdas av restriktioner. De viktigaste restriktionerna har vi i våra egna grundlagar och Europakonventionen till skydd för de mänskliga rättigheterna och grundläggande friheterna.

Såväl den nuvarande som den tidigare regeringen har på relativt kort tid tagit initiativ till både nya hemliga tvångsmedel och större möjligheter att använda befintliga tvångsmedel. Var för sig kan dessa ändringar tyckas rimliga eftersom de syftar till att bekämpa allvarlig brottslighet. Men den sammantagna effekten av den utveckling som skett sedan början av 2000-talet har lett till att vi allt snabbare närmar oss ett övervakningssamhälle. Frågor om personlig integritet och mänskliga rättigheter får gång på gång stå tillbaka. Varje inskränkning har motiverats utifrån skenbart goda syften som effektivare brottsbekämpning och ett generellt ökat skydd för invånarna. Sammantaget framstår dock helheten av två decenniers skärpta lagar när det gäller t.ex. kamerabevakning, hemliga tvångsmedel, signalspaning, utlänningskontroll och åtgärder i syfte att hindra terrorism som illavarslande. Varje inskränkning som godtas tenderar att bereda väg för ännu fler och mer ingripande åtgärder. Argument i stil med att den som har rent samvete inte har något att frukta riskerar att bli urvattnade floskler ju fler inskränkningar av den personliga integriteten som accepteras. Konsekvenserna för samhällsklimatet och demokratin på lång sikt är oroande.

3 Regeringens förslag

Regeringen föreslår i sin proposition att den tidsbegränsade lagen om hemlig dataavläsning (HDA) ska bli permanent. Regeringen föreslår även ett antal utvidgningar av lagen, t.ex. ska HDA kunna användas i fler fall för att utreda vem som skäligen kan misstänkas för ett brott eller för delaktighet i brottslighet. De bestämmelser som innebär att HDA som gäller rumsavlyssningsuppgifter får användas i preventivt syfte för att förhindra brottslig verksamhet föreslås begränsas till att gälla till utgången av september 2028. Även de bestämmelser som innebär att ett tillstånd till HDA som gäller kameraövervaknings- eller rumsavlyssningsuppgifter i preventivt syfte kan knytas till en person ska tidsbegränsas på samma sätt. Vidare föreslås att överskottsinformation som har kommit fram vid HDA ska få användas för andra ändamål. Rättssäkerheten för den

enskilde föreslås också stärkas, bl.a. genom förbättrade möjligheter till insyn och tillsyn. Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 april 2025.

4 Vänsterpartiets ställningstagande

Till hemliga tvångsmedel räknas telefonavlyssning (s.k. hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation), kameraövervakning, rumsavlyssning samt hemlig övervakning av elektronisk kommunikation, vilket innebär att man hämtar in uppgifter om vilka som har talat i telefon och när samtalen ägt rum, men inte vad som sagts. Till hemliga tvångsmedel räknas även HDA, som är en tidsbegränsad lag som gäller sedan den 1 april 2020.

HDA innebär i korthet att polisen och andra brottsbekämpande myndigheter har rätt att i hemlighet och med ett tekniskt hjälpmedel ta sig in i t.ex. datorer, mobiltelefoner eller användarkonton till lagrings- eller kommunikationstjänster för att kunna läsa av eller ta upp uppgifter som finns i den fysiska utrustningen eller tjänsten. HDA kan ske genom att hård- eller mjukvara placeras, antingen fysiskt eller elektroniskt, i en användares tekniska utrustning. HDA innebär att en persons vanor och kommunikation kan kartläggas av myndigheterna in i minsta detalj. Tvångsmedlet är därför extra integritetskränkande och lagen om HDA bör därför utmärkas av försiktighet och urskiljning. Även Integritetsskyddsmyndigheten (Imy) menar att de hemliga tvångsmedlen intar en särställning på integritetsområdet eftersom de ger staten en laglig rätt till en långtgående och ofta djupt integritetskränkande övervakning och kontroll över medborgarna. Användningen av hemliga tvångsmedel kan, enligt Imy, innebära ett synnerligen ingripande intrång i den personliga integriteten. Detta gäller särskilt vid HDA, bl.a. eftersom tvångsmedlet kan generera inhämtning av stora mängder information jämfört med andra hemliga tvångsmedel. Det är därför av stor vikt att behovet och nyttan av HDA står i rimlig proportion till de risker för den personliga integriteten som åtgärden innebär.

Vi yrkade avslag på regeringens proposition om att införa en tidsbegränsad lag om HDA 2020 (mot. 2019/20:3451). Våra viktigaste invändningar var att förslaget var behäftat med bristande rättssäkerhetsgarantier vid verkställighet samt bristande proportionalitet och rättssäkerhet. Vi invände även att HDA ska anses vara ett helt nytt hemligt tvångsmedel och inte bara betraktas som en ny metod att komma åt information som inte är möjlig att komma åt med de permanenta hemliga tvångsmedlen. I motionen förde vi dock ett resonemang om att det möjligen skulle kunna vara rimligt att använda HDA vid vissa av de allra grävsta brotten, så som i våra grannländer. 2023 yrkade vi även avslag bl.a. på regeringens förslag om att preventiva tvångsmedel ska få användas i fler fall i syfte att förhindra särskilt allvarlig brottslighet som förekommer inom kriminella nätverk och en utvidgning av brottskatalogerna så att hemliga tvångsmedel kan användas för att utreda fler typer av brott (mot. 2022/23:2403). I det sammanhanget uttalade vi att det är viktigt att de hemliga tvångsmedlen reserveras för de brott som har högre straffvärden.

Brottsutvecklingen med skjutningar och sprängningar är dock på en helt annan nivå nu än när frågan om HDA var aktuell i riksdagen 2019. Vi anser därför att HDA bör kunna användas av de brottsbekämpande myndigheterna för att klara upp grova brott även i fortsättningen men med försiktighet och eftertanke.

Nedan redogör vi vidare för de begränsningar av regeringens nu aktuella förslag som vi anser är helt nödvändiga för att vi ska kunna acceptera HDA.

4.1 En specificerad brottskatalog för de grävsta brotten

Enligt huvudregeln får HDA användas i förundersökningar om brott med ett minimi-straff på två års fängelse, vilket är förbehållet främst grova brott. HDA får även användas under förundersökning som rör annat brott om det med hänsyn till omständigheterna kan antas att brottets straffvärde överstiger fängelse i två år (s.k. straffvärdesventil). Sedan den 1 oktober 2023 ingår även övergrepp mot barn och brott som utpressning, mened, övergrepp i rättssak och skyddande av brottsling i brottskatalogen (prop. 2022/23:126). HDA får också användas i underrättelsesyfte och vid särskild utlänningskontroll. HDA får även användas i brottsförebyggande syfte enligt preventivlagen för att förhindra vissa allvarliga brott.

Vänsterpartiet ser en risk i att gränserna för när HDA får användas riskerar att flyttas ännu mer. I dagsläget har ett flertal brott ett år och sex månader som minimi-straff. Som Sveriges advokatsamfund konstaterar i sitt remissvar pågår en utredning om översyn av straffskalorna (dir. 2023:115). Utredningen ska bl.a. föreslå ändringar av de yttre begränsningarna för straffskalorna. Det innebär att både minimi- och maxstraff för ett flertal brott kan komma att höjas. Vidare beror användningen av HDA på tillämpningsområdet för de redan permanenta hemliga tvångsmedlen som regeringen också tagit initiativ till att utvidga. Att knyta möjligheterna till användning av HDA till straffskalor och kvalifikationsgrunder för övriga hemliga tvångsmedel på det sätt som regeringen föreslår är därför ytterst vanskligt. Konsekvensen riskerar tveklöst att bli att HDA kommer att kunna användas vid fler och fler brott som i dag inte betraktas som grova. Förslaget brister därför, enligt vår mening, i proportionalitet. Genom att specificera de grova brott där HDA får användas i en särskild brottskatalog blir lagstiftningen mer förutsebar och rättssäker.

Även Advokatsamfundet ifrågasätter i sitt remissvar om det är en lämplig ordning att kvalifikationskraven för HDA ska motsvara kvalifikationskraven för de permanenta tvångsmedlen. Advokatsamfundet konstaterar att de brottsbekämpande myndigheterna har möjlighet att inhämta betydligt mer omfattande och ingående uppgifter om den enskilde genom HDA, än vid användning av permanenta tvångsmedel. HDA är alltså betydligt mer ingripande, och medför därmed större risker för den personliga integriteten, än motsvarande permanenta tvångsmedel. Detta borde, men har inte beaktats vid utformningen av kvalifikationskraven i förslaget. För det fall HDA skulle permanentas anser Advokatsamfundet att tillämpningsområdet bör avgränsas till allvarligare brottslighet med högre straffvärden än vad som gäller för användning av de permanenta tvångsmedlen.

Regeringen bör återkomma med en brottskatalog som specificerar vid vilka av de grävsta brotten som hemlig dataavläsning får användas. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

4.2 Ingen användning av HDA i preventivt syfte

I en förundersökning kan hemliga tvångsmedel användas i brottsutredande syfte och för lagföring. Reglerna om detta finns huvudsakligen i rättegångsbalken och lagen om

HDA och förutsätter att det finns en konkret brottsmisstanke som är föremål för förundersökning och, med vissa undantag, att det finns en utpekad person som är skäligen misstänkt för brott. En sådan användning av hemliga tvångsmedel, inklusive HDA, är enligt vår mening rimlig.

Förutsättningarna för användning av hemliga tvångsmedel för att förebygga, förhindra och upptäcka brott (dvs. i brottsbekämpande och preventivt syfte i myndigheters underrättelseverksamhet) regleras i lagen om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott (preventivlagen), lagen om inhämtning av uppgifter om elektronisk kommunikation i de brottsbekämpande myndigheternas underrättelseverksamhet (inhämtningslagen) och lagen om särskild kontroll av utläningar, men också i lagen om HDA.

Lagregleringen på området har utökats i snabb takt, vilket har medfört att den är mycket komplicerad och svåröverskådlig. I oktober 2023 trädde nya regler om utökad användning av hemliga tvångsmedel i preventivt syfte i kraft. Tillstånd till preventiva tvångsmedel får nu beviljas om det finns en påtaglig risk för att det inom en organisation eller grupp kommer att utövas brottslig verksamhet som innefattar vissa grova brott, t.ex. mord, människorov, grova narkotikabrott och grova vapenbrott och sprängningar. Enligt bestämmelsen ska det kunna ”befaras att en person som tillhör eller verkar för organisationen eller gruppen medvetet kommer att främja verksamheten”. I korthet kan alltså hemliga tvångsmedel enligt vissa förutsättningar, bl.a. HDA, användas mot personer som *kan antas* vara gängkriminella och där det finns risk för att allvarliga brott ska begås. Ett antal remissinstanser avstyrkte förslagen helt eller delvis. Vänsterpartiet yrkade avslag på regeringens förslag. Vi anser att det är orimligt att utvidga möjligheterna till preventiv övervakning på en sådan oprecis grund som ett antagande om gängtillhörighet. Vi ser en stor risk i att väldigt många människor som av någon anledning har kontakt med en person som kan tänkas vara delaktig i gängkriminalitet kommer att övervakas (mot. 2022/23:2403).

I juni 2024 fattade riksdagens majoritet ännu ett beslut om att de brottsbekämpande myndigheterna skulle få utökade möjligheter att använda preventiva tvångsmedel. Flera remissinstanser, bl.a. Advokatsamfundet, invände att den höga lagstiftningstakten på området för hemliga tvångsmedel gör det svårt att bedöma behovet och nyttan av en utökad användning. De påpekade också att det borde göras en samlad översyn av lagstiftningen innan nya förslag genomförs. Vänsterpartiet instämde i dessa synpunkter och yrkade avslag på regeringens proposition (mot. 2023/24:2865). De synpunkter vi framfört i tidigare lagstiftningsärenden gör sig fortfarande gällande.

Vi menar dessutom att HDA, i sin egenskap av ett särskilt integritetskränkande hemligt tvångsmedel, inte bör kunna användas preventivt på det sätt som nu görs och som regeringen föreslår ska gälla fortsättningsvis. Den befintliga lagen om HDA behöver därför anpassas.

Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

4.3 HDA avseende kameraövervaknings- och rumsavlyssningsuppgifter i preventivt syfte ska inte få knytas till en person

Ett tillstånd till hemlig kameraövervakning, hemlig rumsavlyssning eller HDA som gäller motsvarande uppgifter ska som huvudregel avse en viss plats. Platskravet gäller

både när åtgärderna används för att utreda brott i en förundersökning och för att förhindra brottslighet i de brottsbekämpande myndigheternas underrättelseverksamhet. Sedan den 1 oktober 2023 gäller även att ett tillstånd inom ramen för en förundersökning kan knytas till en skäligen misstänkt person, i stället för en plats om det finns särskilda skäl för det. Detta är en ordning som Vänsterpartiet kan acceptera eftersom det handlar om fall när det finns en utpekad misstänkt gärningsperson.

Den 1 september 2024 trädde dock en lagändring i kraft som innebär att ett tillstånd till hemlig kameraövervakning, hemlig rumsavlyssning eller HDA som gäller motsvarande uppgifter, när åtgärderna används för att förhindra brottslig verksamhet, alltså i preventivt syfte, ska få knytas till den person som åtgärden riktas mot i stället för till en viss plats, om det finns särskilda skäl. Vänsterpartiet yrkade avslag på förslaget (mot. 2023/24:2865).

Flera remissinstanser, bl.a. Civil Rights Defenders (CRD), JO och Advokatsamfundet avstyrkte förslaget om att ett tillstånd ska få knytas till en person i det då aktuella lagstiftningsärendet (prop. 2023/24:117). CRD menade att förslaget innebar en större risk för integritetsintrång för tredje man och att det är svårt att överblicka åtgärdens konsekvenser ur integritetshänseende. Imy framförde liknande synpunkter och efterfrågade även en ytterligare analys av proportionaliteten av att använda tvångsmedlen i det preventiva stadiet, t.ex. i fråga om hemlig kameraövervakning som sker med drönare. Advokatsamfundet underströk att den krets av personer som kan drabbas av tvångsmedlen är vidare än den i en förundersökning och att det är svårare att överblicka vilka personer som åtgärden kommer att riktas mot och vilka som kommer att drabbas. Vänsterpartiet instämde i remissinstansernas farhågor. Vi anförde att regeringens förslag att i preventivt syfte övervaka människor på det sätt som föreslogs är både orimligt och oproportionerligt. Dessa synpunkter gör sig fortfarande gällande. Den befintliga lagen om HDA behöver därför anpassas.

Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

4.4 Möjligheterna att använda HDA för att utreda vem som skäligen kan misstänkas för ett brott ska inte utökas

HDA får som utgångspunkt användas endast om någon är skäligen misstänkt för brott. Om det är av synnerlig vikt för utredningen får dock tillstånd till HDA som gäller kommunikationsövervaknings- eller platsuppgifter respektive kommunikationsavlyssningsuppgifter beviljas för att utreda vem som är skäligen misstänkt. Dagens möjlighet avseende kommunikationsövervaknings- och platsuppgifter är dock begränsad till informationssystem med en koppling till brottet eller till uppgifter som av något annat skäl är av synnerlig vikt för utredningen. Det kan handla om situationer där det inte gått att hitta någon misstänkt eller för att identifiera ytterligare personer som skäligen misstänks kan riktas mot. Den befintliga regleringen av HDA ger en möjlighet för de brottsbekämpande myndigheterna att i hemlighet hämta in kameraövervakningsuppgifter, t.ex. genom att aktivera en befintlig kamera på en dator eller en telefon. Enligt nuvarande reglering krävs dock att den som åtgärden riktas mot skäligen kan misstänkas för det aktuella brottet. Varken HDA som avser kameraövervakningsuppgifter eller hemlig kameraövervakning får i dag verkställas i någons stadigvarande bostad.

Regeringen föreslår nu i sin proposition att HDA ska kunna användas i fler fall för att utreda vem som skäligen kan misstänkas för ett brott eller för delaktighet i brottslighet. När det gäller samtliga uppgiftstyper förutom rumsavlyssningsuppgifter ska detta kunna ske under förutsättning att åtgärden är av synnerlig vikt för utredningen och det är fråga om viss allvarlig brottslighet. Åtgärden ska få avse ett avläsningsbart informationssystem som det finns särskild anledning att anta att gärningsmannen eller någon annan som har medverkat till brottet eller brotten har använt eller kommer att använda. Om åtgärden inte gäller kameraövervakningsuppgifter ska den också kunna avse ett avläsningsbart informationssystem som det finns synnerlig anledning att anta att gärningsmannen eller någon annan som har medverkat till brottet eller brotten har kontaktat eller kommer att kontakta. Kameraövervakningsuppgifter ska dock enligt förslaget inte kunna hämtas in i någons stadigvarande bostad. Endast om det finns synnerliga skäl att anta att den person som åtgärden riktas mot uppehåller sig i direkt anslutning till det avläsningsbara informationssystemet ska åtgärden kunna verkställas i någons stadigvarande bostad.

Flera remissinstanser, t.ex. Imy, Justitiekanslern (JK) och Riksdagens ombudsmän (JO), skriver i sina remissvar att förslaget om en möjlighet att hämta in kameraövervakningsuppgifter i syfte att utreda vem som skäligen kan misstänkas för ett brott innebär en ökad risk för integritetsintrång, särskilt eftersom det riktas mot en mer obestämbar krets av personer. Centrum för rättvisa, CRD och Advokatsamfundet avstyrker förslaget då de anser att risken för oproportionerliga ingrepp i skyddet för enskildas privat- och familjeliv är för stort. Förslaget innebär, enligt Centrum för rättvisa, betydligt större risker för integritetsintrång än vid hemlig kameraövervakning eftersom myndigheterna inte vet var den mobila tekniska utrustningen finns och möjligheten att kartlägga individer då blir betydligt större. Centrum för rättvisa konstaterar att förslaget rent konkret innebär att myndigheterna ska få hacka sig in i enskildas mobiler eller datorer och därefter aktivera kamerafunktionen för att utreda vem som kan misstänkas för brott. Detta ska under vissa förutsättningar även få ske när den som övervakas befinner sig i sitt hem. Centrum för rättvisa framhåller också att det är relativt enkelt att värja sig mot åtgärden, t.ex. genom att täcka för kameran, vilket underminerar effektiviteten i övervakningen. CRD befarar att undantaget om att tillåta inhämtning av kameraövervakningsuppgifter i någons stadigvarande bostad kan leda till omfattande övervakning, både av den person som åtgärden riktas mot och mot utomstående, i mycket integritetskänsliga situationer. Vänsterpartiet instämmer i remissinstansernas kritik. Förslaget är alltför långtgående för att vara acceptabelt.

Riksdagen bör avslå förslaget om nya möjligheter att använda hemlig dataavläsning för att utreda vem som skäligen kan misstänkas för ett brott. Detta bör riksdagen besluta.

4.5 Ingen ökad användning av överskottsinformation

De uppgifter som kommer fram vid användningen av hemliga tvångsmedel och som handlar om något annat än det brott eller den brottslighet som legat till grund för åtgärden kallas överskottsinformation. Enligt nuvarande regler får överskottsinformation från HDA alltid användas för att förhindra förestående brott. Om de uppgifter som kommer fram under förundersökning eller i underrättelseverksamhet enligt preventivlagen rör viss allvarlig brottslighet får de också användas för att utreda

brottet. Vid HDA i underrättelseverksamhet enligt inhämtningslagen får uppgifter som har kommit fram användas i en förundersökning endast efter tillstånd till HDA som gäller kommunikationsövervaknings- och platsuppgifter. Utan ett sådant tillstånd får dock inhämtade uppgifter ligga till grund för beslut om att inleda en förundersökning.

När reglerna om användning av överskottsinformation från HDA under förundersökning och i underrättelseverksamhet infördes motsvarade de vad som då gällde för de bakomliggande tvångsmedlen. Reglerna om användning av överskottsinformation för hemliga tvångsmedel enligt rättegångsbalken och preventivlagen ändrades dock den 1 oktober 2023. De nya reglerna innebär att åklagare, utan andra begränsningar än de som följer av proportionalitetsprincipen, får besluta att uppgifter som kommit fram vid användning av hemliga tvångsmedel ska få användas för ett annat ändamål än det som har legat till grund för åtgärden. Motsvarande möjlighet att använda överskottsinformation finns sedan den 1 september 2024 även enligt inhämtningslagen. Vänsterpartiet yrkade avslag på regeringens förslag eftersom vi anser att dessa är alltför långtgående. Användningen av överskottsinformation bör rimligen vara tydligt begränsad för att regeringens påstådda syfte med att stärka rättssäkerheten, förutsebarheten och möjligheten till efterkontroll ska kunna uppnås (mot. 2022/23:2403, prop. 2022/23:126 s. 174, mot. 2023/24:2865). Lagändringarna omfattade inte HDA.

Regeringen föreslår dock i den nu aktuella propositionen att samma regler ska gälla för HDA, dvs. att åklagare utan några begränsningar ska få besluta om användning av överskottsinformation som framkommit genom HDA. Centrum för rättvisa, CRD och Journalistförbundet avstyrker förslaget. CRD anser att en användning av överskottsinformation som har tillkommit genom hemliga tvångsmedel måste föregås av lagregler samt mekanismer som säkerställer en rättssäker och proportionerlig användning av informationen med hänsyn till åtgärdens integritetskränkande karaktär. Centrum för rättvisa anser att förslaget kommer att medföra betydande risker för enskildas rättigheter och att möjligheten till ansvarsutkrävande och kontroll kommer att vara mycket begränsad. Vänsterpartiet instämmer i remissinstansernas synpunkter. Vi står fast vid vår tidigare bedömning, att användningen av överskottsinformation måste vara tydligt begränsad. Detta gäller i synnerhet överskottsinformation som framkommit genom HDA.

Riksdagen bör avslå förslaget om ökad användning av överskottsinformation. Detta bör riksdagen besluta.

4.6 Tidsbegränsning av HDA och en översyn av de hemliga tvångsmedlen

Lagrådet konstaterar i sitt yttrande att det under de senaste åren har skett ett mycket stort antal ändringar i bestämmelserna om hemliga tvångsmedel. Det samlade regelverket har till följd av det blivit mycket komplicerat. Vad den sammantagna regleringen och den förhållandevis omfattande övervakning som den möjliggör, innebär för ett demokratiskt samhälle har kommit att falla utanför de enskilda lagstiftningsärendena. Frågan om i vilken utsträckning den enskilde ska behöva tåla övervakning av det slag som hemliga tvångsmedel innebär måste också enligt Lagrådet bedömas i sin helhet med beaktande av den samlade övervakning som den enskilde kan utsättas för. Lagrådet anser därför att det är synnerligen angeläget att det inom en snar framtid görs en samlad översyn av hur hemliga tvångsmedel ska kunna användas. Vid en sådan

översyn bör det också kunna övervägas att jämka villkoren för användningen av ett eller flera hemliga tvångsmedel. Lagrådet menar därför att en permanentning av lagen om HDA borde kunna vänta till dess att en sådan översyn har genomförts. Lagrådet konstaterar förvisso att det enligt förslaget, finns ett påtagligt behov av HDA för att möta brottsutvecklingen och att behovet av att använda HDA inte kommer att minska under överskådlig tid. Lagrådet kan dock inte se att en tidsbegränsad förlängning, i stället för en permanentning av lagen, skulle kunna innebära några nackdelar för brottsbekämpningen. Lagrådet uttrycker sammanfattningsvis stor tveksamhet till den föreslagna permanentningen. Även Advokatsamfundet invänder i sitt remissvar mot en permanentning av HDA-lagen.

Vänsterpartiet har tidigare föreslagit en bred översyn av användningen av hemliga tvångsmedel och dess konsekvenser för skyddet för den personliga integriteten (mot. 2021/22:462). Vår uppfattning är att samtliga redan genomförda, föreslagna och kommande åtgärder som syftar till att bekämpa grov kriminalitet, terrorism och våldsbejakande extremism måste bedömas som en helhet. Frågan vi ställer oss är om dessa åtgärder sammantagna är proportionella i förhållande till syftet och om de är effektiva för att uppnå målet. I åtgärdena ingår de hemliga tvångsmedlen som en del.

Vi instämmer i Lagrådets bedömning att lagstiftningen om HDA bör tidsbegränsas även fortsättningsvis. Förslagsvis i fem år. Under den tiden kan en samlad översyn av de hemliga tvångsmedlen genomföras. Även utredningen SOU 2023:78 framhåller att det vore önskvärt att bestämmelserna om tvångsmedelsanvändning blev föremål för en fullständig översyn i syfte att förenkla och harmonisera reglerna.

Regeringen bör återkomma med ett förslag som innebär att lagen om hemlig data-avläsning även fortsättningsvis tidsbegränsas. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Regeringen bör ta initiativ till en utvärdering av samtliga bestämmelser om hemliga tvångsmedel i ett sammanhang för att klargöra den sammantagna effekten på människors integritet och privatliv. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Gudrun Nordborg (V)

Samuel Gonzalez Westling (V)

Lotta Johnsson Fornarve (V)

Jessica Wetterling (V)

Tony Haddou (V)

Andreas Lennkvist Manriquez (V)